

Doświadczenia praktyczne z wykrywania śladowych ilości narkotyków za pomocą nowoczesnego przenośnego urządzenia MobileTrace wykorzystujące technologię ITMS

Practical experience in detecting trace amounts of drugs using a modern portable MobileTrace device with ITMS technology

EWELINA SUSKA^{1/}, BARTOSZ JACKOWIAK^{2/}, ANETA KLIMBERG^{3/}

^{1/} Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Poznaniu

^{2/} Specjalista urzędów do wykrywania śladowych ilości narkotyków i materiałów wybuchowych

^{3/} Zakład Higieny, Katedra Medycyny Społecznej, Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego

Wojna z narkotykami, w którą zaangażowane są państwa na wszystkich kontynentach globu, toczy się od wielu lat. Niestety wojna ta przynosi mierny skutek. Nielegalny obrót narkotykami jest bardzo dochodowym przedsięwzięciem o zasięgu globalnym. Problem obrotu i przemytu narkotyków jest zauważalny również w Polsce. Pomimo tego, że Polska nie leży na trasach kontynentalnych szlaków przemytniczych, stała się państwem tranzytu narkotyków do krajów Europy Zachodniej. W Polsce również powstaje wiele nielegalnych laboratoriów produkujących narkotyki. Ujawniane ilości narkotyków świadczą o wzroście popytu i podaży na substancje odurzające w polskim społeczeństwie oraz wzroście działalności zorganizowanych grup przestępczych godzących w bezpieczeństwo publiczne państwa.

Słowa kluczowe: urządzenie MobileTrace, ITMS, narkotyki, substancje psychoaktywne

A global war on drugs, in which the countries of all continents are involved, has been going on for many years. Unfortunately, this war does not bring the desired effect. Illegal drug trafficking is a very profitable enterprise of a global range. The problem of drug trafficking and smuggling is also noticeable in Poland. Despite the fact that Poland does not lie on the continental smuggling routes, it has become a transit drug smuggling route of to the Western European countries. There are also many illegal laboratories producing drugs in Poland. The reported quantities of drugs show an increase in the demand and supply of intoxicating substances in the Polish society and an increase in the activity of organized crime groups that undermine the public security of the state.

Key words: MobileTrace device, ITMS, drugs, psychoactive substances

© Hygeia Public Health 2018, 53(1): 16-23

www.h-ph.pl

Nadesłano: 10.11.2017

Zakwalifikowano do druku: 20.12.2017

Adres do korespondencji / Address for correspondence

mgr Ewelina Suska

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Poznaniu

ul. Noskowskiego 23, 61-705 Poznań

tel. 61 854 48 36, e-mail: rzecznik.prasowy@wssepoznan.pl;

ewelinasuska2@interia.pl

Przemyt narkotyków i nielegalny nimi obrót stanowią obecnie źródło potężnego kapitału i dochodu dla świata przestępczego. Ze względu na specyfikę przestępczości narkotykowej duża liczba tego typu spraw realizowanych jest na podstawie prowadzonych czynności operacyjno-rozpoznawczych. Oczywiście skutki oddziaływania narkotyków i przestępczości narkotykowej nie mogą być rozpatrywane tylko w kategoriach prawnych czy ekonomicznych. Poza nimi, to oczywiście poważny problem społeczny, wiążący się przede wszystkim z uzależnieniem od środków odurzających i substancji psychotropowych oraz powiązanymi z nim negatywnymi skutkami. Na przestrzeni ostatnich kilku lat obserwuje się stały

wzrost dynamiki ujawniania przestępstw związanych z Ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii [1].

W dalszym ciągu utrzymuje się tendencja wzrostu podaży narkotyków i popytu na nie, szczególnie wśród młodych ludzi dotkniętych kryzysem transformacji, obserwujących upadek dotychczasowych wartości, bezradność pokolenia rodziców, brak perspektyw po ukończeniu szkoły. Reklama farmaceutyków oferująca leki na wszystkie problemy życiowe: ból, stres, starość, bezsenność, brak energii życiowej, wzmacnia tendencję do sięgania po środki odurzające i substancje psychotropowe. Szeroki obrót narkotykami ('dilerka') wymusza włączenie do działalności dużej liczby osób, zwłaszcza młodych, dla których często jest to pierwszy

kontakt z grupą przestępczą. Dlatego ważne jest, aby przeciwdziałać pozyskiwaniu nowych członków do działalności narkotykowej.

Poza 'sferą instytucjonalną' w ramach UE działa wyodrębniona agenda wspólnotowa ds. monitorowania sytuacji narkotykowej – Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (*European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA*) z siedzibą w Lizbonie. Europejski Raport Narkotykowy, to ogólny przegląd zjawiska narkomanii w Europie oraz w poszczególnych państwach europejskich. Zawiera informacje dotyczące podaży narkotyków, problemów związanych ze zdrowiem publicznym oraz polityki narkotykowej i reakcji na zjawisko stosowania substancji psychoaktywnych i środków odurzających. Europejski Raport Narkotykowy jest jednym z elementów składowych raportu sporządzonego przez EMCDDA. Raport ten jest przygotowywany corocznie. Każde z państw UE przygotowuje krajowy raport, który jest składową ogólnych statystyk przygotowywanych przez EMCDDA [2-5]. Zgodnie z wnioskami przedstawionymi w Europejskim Raportie Narkotykowym z 2017 r., Europa jest traktowana jako jeden z najważniejszych i największych rynków narkotykowych na świecie [6]. Substancje psychoaktywne są przywożone z Ameryki Łacińskiej, Ameryki Północnej i Azji Zachodniej do państw europejskich. Co więcej, nowe substancje psychoaktywne, które docierają do Europy, pochodzą również z Chin. Konopie indyjskie są najczęściej konfiskowanym narkotykiem (ponad 70% przypadków w Europie). Na drugim miejscu jest kokaina (9%), a następnie amfetamina (5%), heroina (5%) oraz MDMA (3,4-metylenodioskymetamfetamina – *ecstasy*, *XTC*) – 2% [6].

Ogólna liczba substancji dostępnych na rynku wciąż się zwiększa. Niektóre klasy nowych substancji psychoaktywnych, szczególnie syntetycznych katynonów i kannabinoidów, umacniają swoją pozycję na rynku narkotykowym [7].

Do głównych stymulantów dostępnych w Europie należą: kokaina, amfetamina, metamfetamina i MDMA. Nowe substancje psychoaktywne, w tym nowe syntetyczne opioidy, kannabinoidy i katynony, powodują w Europie szereg poważnych problemów zdrowotnych [8]. WHO do substancji psychoaktywnych zalicza: pochodne opium, przetwory konopi indyjskich, substancje uspokajające, nasenne, pobudzające i halucynogenne, kokainę, alkohol, tytoń oraz lotne rozpuszczalniki [9]. Przyjmowanie ich wiąże się z bardzo dużym prawdopodobieństwem uzależnienia. Coraz częściej obserwuje się też występowanie uzależnień mieszanych, gdzie oprócz typowych objawów uzależnienia od alkoholu występują objawy podporządkowania innym substancjom psychoaktywnym [10]. Coraz częściej obserwuje się też występowanie

uzależnień mieszanych, gdzie oprócz typowych objawów uzależnienia od alkoholu występują objawy podporządkowania innym substancjom psychoaktywnym [11, 12]. Substancje psychoaktywne, które drogą neurochemiczną oddziałują na nastrój, myślenie i zachowanie, są dziś bardzo często obecne w życiu ludzi. Mogą również prowadzić do utraty świadomości, a nawet śmierci, szczególnie po zmieszaniu z alkoholem i innymi lekami. Do odstawienia tych substancji może być potrzebna pomoc medyczna [13].

Parlament Europejski wprowadził nowe regulacje w sprawie substancji psychoaktywnych, dzięki którym popularne 'dopalacze' będą mogły być szybciej wycofywane. Ich produkcja i dystrybucja będzie podlegała takim sankcjom karnym, jak w przypadku narkotyków [14].

Zakres działań w ramach polityki antynarkotykowej określony jest w Strategii Antynarkotykowej Unii Europejskiej na lata 2013-2020 [15], obejmującej zarówno problematykę podaży, jak i popytu na narkotyki. Rada UE przyjęła również dokumenty strategiczne dotyczące poszczególnych rodzajów narkotyków, identyfikujące kluczowe obszary aktywności państw członkowskich UE i instytucji oraz agencji unijnych w zakresie ograniczenia dostępności narkotyków, jak i wypracowania wspólnej reakcji na identyfikowane wyzwania [16].

Jedno z istotniejszych wyzwań, zarówno dla Polski, jak i dla Unii Europejskiej, stanowią obecnie nowe narkotyki syntetyczne, w tym m.in. 'dopalacze' [17].

W trakcie polskiej prezydencji Rada UE przyjęła Europejski Pakt przeciwko narkotykom syntetycznym [18, 19], określający w sposób kompleksowy i całościowy podejście do ograniczenia podaży narkotyków syntetycznych, w tym nowych substancji psychoaktywnych tzw. 'dopalaczy' oraz prekursorów narkotykowych. Stałym obszarem działań podejmowanych na forum UE są dialogi w sprawach problematyki działań antynarkotykowych w relacjach z państwami i regionami spoza Unii, np. z USA, Rosją, czy państwami regionu Ameryki Łacińskiej oraz Partnerstwa Wschodniego [20].

Narkotyki stwarzają stałe, poważne zagrożenie w skali globalnej, zarówno w kontekście zagrożeń dla życia i zdrowia ludzi je zażywających, jak i działalności przestępczej związanej z ich produkcją i obrotem. Przystępczość narkotykowa nie zna granic, charakteryzując się globalnym zasięgiem. Dzięki ukierunkowanym i spójnym działaniom możliwe jest ograniczenie skali zagrożeń i ochrona zdrowia i życia obywateli.

Europejski komisarz ds. migracji, spraw wewnętrznych i obywatelstwa Dimitris Avramopoulos stwierdził, iż: „dzisiejsi przestępcy związani z biznesem narkotykowym świetnie wykorzystują możliwości

transportu międzynarodowego oraz przepływ towarów i osób, jednocześnie im szkodzą i zagrażają zdrowiu publicznemu. Wykorzystują oni nowe technologie i Internet, rozwój światowego handlu i infrastruktury handlowej, aby sprawnie prowadzić działalność przestępczą ponad granicami państw. Dodatkowo ogromny wpływ na rynek narkotykowy w Europie może mieć brak stabilności w regionach sąsiadujących z UE” [21].

Alexis Goosdeel, dyrektor EMCDDA stwierdził, że „rynek narkotykowy w UE napędzają dwa proste motywy: zysk i władza. Uświadomienie sobie tego oraz szerszego wpływu, jaki rynki narkotykowe mają na społeczeństwo, jest konieczne, aby zmniejszyć związane z narkotykami szkody. Wiedza ta jest niezbędna do opracowania nowych strategii zwalczania przestępczości i do ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i dobrobytu naszych obywateli” [22].

Rob Wainwright, dyrektor Europolu podał, że: „Produkcja niedozwolonych środków odurzających i handel nimi należą do największych i najbardziej innowacyjnych rodzajów działalności przestępczych w Europie. Jako, że rynek narkotykowy staje się coraz bardziej złożony i powiązany z innymi formami przestępczości, a nawet terroryzmem, stanowi on kluczowe zagrożenie bezpieczeństwa wewnętrznego UE. Do zmniejszenia jego skali i skutków niezbędna jest współpraca transgraniczna w zakresie egzekwowania prawa, co można osiągnąć dzięki wyjątkowym możliwościom operacyjnym Europolu oraz innych instrumentów UE” [23].

Przez terytorium Polski przebiegają główne szlaki przemytu narkotyków. Nielegalne substancje przemywane są przez terytorium Polski w tranzycie, albo bezpośrednio docierają na rynki zachodnioeuropejskie. Narkotyki przemywane są do krajów skandynawskich, przede wszystkim amfetamina; drogą morską z polskich portów ukryte w ciężarówkach TIR lub specjalnych skrytkach w samochodach osobowych. Na rynek Europy Zachodniej amfetamina, oprócz samochodów czy ciężarówek, trafia z wykorzystaniem kolei. Amfetamina z Polski jest przemywana również w formie płynnej. Firmy kurierskie i pocztowe wykorzystywane są do przemytu amfetaminy do USA i Australii. Kokaina przemywana jest drogą morską, np. w kontenerach i powietrzną do Polski z Ameryki Południowej. Polscy obywatele, ale również z innych krajów, wykorzystywani są jako kurierzy kokainy, tzw. metodą ‘na połyk’, gdzie w specjalnie przygotowanych kapsułkach można przewieźć prawie 1 kg kokainy. Do przemytu kokainy drogą powietrzną wykorzystywany jest również bagaż ze specjalnymi skrytkami. Heroina trafia do Polski przede wszystkim z Afganistanu, przemywana szlakiem bałkańskim (Turcja – Bułgaria – Rumunia – Węgry) lub jedwabnym (kraje byłego

ZSRR) [24]. Rynek zalewa coraz więcej narkotyków designerskich. Wiele z nich trafia do potencjalnych odbiorców drogą lotniczą [25].

Przemywanie nielegalnych substancji ma dość długą tradycję. Jednym z ciekawszych na to dowodów są dwie lalki, liczące sobie 150 lat. Zabawki te wykorzystywane były podczas Wojny Secesyjnej do nielegalnego transportu chininy i morfiny dla rannych lub chorych na malarię żołnierzy Konfederacji [26].

Funkcjonariusze będący na służbie są dobrymi obserwatorami (obserwacja zachowań) i coraz trafniej potrafią wyszukiwać w tłumie podróżnych osoby podejrzane o przemyt. Pomysłowość przemytników narkotyków nie zna granic:

- heroina w pochwie: Straż graniczna z patrolem zatrzymuje do kontroli 23-latkę. Przeszukanie nic nie daje. Jednak zatrzymana jest potwornie zdenerwowana i trafia na badanie ginekologiczne: lekarz znajduje w pochwie 71 kulek z heroiną [26];
- poporcjowane narkotyki w ustach, np. pod językiem; notuje się też przypadki namierzenia przestępców z towarem pod... napletkiem [27];
- połykanie narkotyków; jest to najbardziej niebezpieczna z metod przemytu. Narkotyki porcuje się i pakuje w prezerwatywy. Przemytnicy potrafią połknąć takich kulek bardzo wiele [27];
- narkotyki w zaszywkach zrobionych pod czapkami, w specjalnie przerobionych długopisach, butach albo zaszywanych kieszeniach [27];
- sztywne dzinsy: kokainę rozpuszczono w wodzie i tym płynem zaimpregnowano odzież. Dzinsy są szczególnie podatne na tego typu zabiegi, ponieważ ten materiał z reguły nie podpada, gdyż jest dość sztywny [27];
- często przemytnicy poruszają się na wózkach inwalidzkich; coraz częściej narkotyki przemywane są w protezach; dla przemytników narkotyków wciąż używanymi schowkami są tabletki, tampony, warzywa, a nawet owady [27];
- obecnie kurierzy przeważnie połykają woreczki z kokainą w formie płynnej [27];
- podejrzana paczka chipsów: każdy z ziemniaczanych płatków okazał się być czystą kokainą [27];
- gips na nodze wykonany z kokainy [27];
- narkotyk zaszyty w plecaku i w podręcznej torbie: na warszawskim lotnisku Chopina zatrzymano obywatela Bułgarii, który usiłował przemieścić w ten sposób do Polski 3,5 kg kokainy; była to rekordowa próba przemytu narkotyku w tym roku [28];
- prywatny samolot sportowy wypełniony narkotykami [29];
- największy przemyt w historii lotniczego ruchu pasażerskiego na Okęciu (47,5 kg kokainy). Młodzi ludzie przewozili kokainę w trzech walizkach; narkotyk był schowany w foliowych torebkach, mocno

- ściśniętych taśmą przyklepną. Można powiedzieć, że nie licząc zamkniętej walizki, kokaina była prawie na wierzchu [30];
- piersi pełne kokainy: kobieta przemyciła w piersiach 1,5 kg płynnej kokainy. Usuwanie ‘narkotycznych’ implantów było skomplikowaną operacją [31];
 - kokaina zbita w kostki, rozpuszczona w płynie, ukryta w mrożonych rekinach, albo wewnątrz przewodów elektrycznych [32];
 - narkotyk ukryty w kostkach mydła [33];
 - co najmniej 100 tys. tabletek ekstazy i prawie 100 kg kokainy przemycili stewardzi zatrudnieni w PLL LOT. Tabletki ekstazy przemycano głównie do Nowego Jorku, Chicago, ale także do Kanady; pakowane były początkowo w pozornie normalne męskie t-shirty. Koszulki miały jednak specjalne schowki. Średnio w jednej koszulce mieściło się ok. 7 tys. tabletek białych, z niebieskimi i czerwonymi drobkami (jedne z wytłoczonym znaczkem „S” w trójkącie (symbol Supermana), inne z krokodylem [34];
 - przemytnicy szmuglujący narkotyki w żywych zwierzętach, jak psy, niedźwiedzie czy nawet węże. Trafiają się też tacy, którzy próbują przemycić zakazane substancje w trofeach myśliwskich czy wypchanych ptakach [35];
 - zazwyczaj w ruchu lotniczym narkotyki są dobrze schowane, np. w podwójnym dnie bagażu, zabawkach, urządzeniach elektronicznych, żywności, instrumentach muzycznych, książkach czy odzieży [36];
 - narkotyki w kiełbasie [37];
 - pokaźny zapas marihuany schowany między fałdami tłuszczu [38].

Chiny, Indonezja, Malezja czy Wietnam, to kraje, które odwiedza coraz więcej Polaków. Jeden popełniony na wakacjach błąd wystarczy jednak, żeby zamiast

rajskich krajobrazów i egzotycznej kultury poznać ciemną stronę tych miejsc. Ministerstwo Spraw Zagranicznych ostrzega o bardzo surowych karach dla obywateli za przemyt lub posiadanie narkotyków. W każdym z tych państw można za to nawet zostać skazanym na śmierć [39].

Współczesna rzeczywistość stawia przed służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo coraz większe oczekiwania, które trudno byłoby spełnić bez wykorzystania najnowszych zdobyczy nauki i techniki. Jeśli od służb, takich jak Policja, Straż Graniczna, Służba Celna, Straż Ochrony Lotniska i innych wymaga się, aby miały osiągnięcia w wykrywaniu nawet śladowych ilości narkotyków, to należy je wyposażać w nowoczesny sprzęt. Przykładem takiego sprzętu może być przenośne urządzenie MobileTrace (ryc. 1) wykorzystujące technologię ITMS (*Ion Trap Mobility Spectrometry*).

Z doświadczeń własnych autorów wynika, że przenośne urządzenie MobileTrace okazuje się bardzo przydatne w działaniach wielu instytucji. Urządzenie to, to tylko jeden z elementów wykrywalności narkotyków. Służby są coraz lepiej wyszkolone. Choć taki nowoczesny sprzęt jest kosztowny, to jednak ponoszone koszty bardzo szybko się zwracają z uwagi na skuteczność tego sprzętu w wykrywaniu nawet śladowych ilości narkotyków.

Działanie urządzenia MobileTrace polega w pierwszej kolejności na wyłapywaniu śladowych ilości oparów lub cząstek wydzielanych lub pozostawianych przez narkotyki. Technika wykrywania ITMS działa na zasadzie jonizacji oparów docelowych, a następnie pomiaru mobilności jonów w polu elektrycznym. Mobilność każdego jonu docelowego różni się na tyle mocno, że każdy z nich można jednoznacznie zidentyfikować. Próbkę są pobierane do czystych pułapek, poprzez ręczne przetarcie podejrzanych

Ryc. 1. Urządzenie MobileTrace

Fig. 1. MobileTrace device

powierzchni pułapką. Wszelkie opary lub mikroskopowe cząstki substancji docelowych pobrane do pułapki na próbkę są następnie uwalniane do systemu detekcji poprzez umieszczenie pułapki na próbkę w szczelinie detekcyjnej na desorberze. Opary po desorpcji są zasysane do systemu detekcji MobileTrace za pomocą małej pompy próbkującej. Powietrze po pobieraniu próbek wychodząc z desorbera jest wciągane nad półprzepuszczalną membranę elastomerową, która umożliwia oparom docelowym przenikanie przez system detekcji. Większość kurzu i zanieczyszczeń jest zatrzymywana przez membranę, chroniąc w ten sposób detektor przed zanieczyszczeniem. Cząsteczki próbki przechodzące przez membranę są przenoszone do detektora w strumieniu czystego, suchego powietrza (gazu). Ten gaz przepływa przez komorę jonizacyjną, której ściany są pokryte radioaktywną folią Ni-63, emitującą cząstki beta o niskiej energii. Sam detektor nie emituje mierzalnego poziomu promieniowania, dzięki czemu używanie go jest całkowicie bezpieczne. Pole elektryczne w komorze jonizacyjnej detektora przez większość czasu wynosi 0, ale co 33 ms przez komorę przechodzą krótkie impulsy. To impulsowe pole elektryczne zmusza próbkę, która znajduje się teraz w zjonizowanym stanie gazowym do opuszczenia komory jonizacyjnej i poruszania się w kierunku elektrody kolektora. Prędkość jonu zależy od jego rozmiaru; dlatego właśnie pomiar tej prędkości umożliwia identyfikację substancji. Kolektor i powiązane układy elektroniczne przekazują z detektora do systemu komputerowego ciągły strumień danych analogowych, które podlegają następnie konwersji cyfrowej, analizie i identyfikacji. Selektywność wzrasta w wyniku użycia półprzepuszczalnej membrany w próbkowanym strumieniu powietrza przed detektorem. Wiele oparów organicznych przechodzi przez membranę i prowadzi do wytworzenia niechcianej odpowiedzi w detektorze. Te odpowiedzi są eliminowane przez dodanie śladowej ilości oparów substancji domieszkującej do strumienia gazu wchodzącego do detektora. Substancja domieszkująca jest wybierana w taki sposób, aby zabierać ładunek niepożądanych jonów i podczas braku środków odurzających prowadzi do powstania w widmie pojedynczego piku odpowiedzi. Widmo jest określane mianem plazmogramu. Gdy opar kontrolowanego narkotyku wnika do detektora, ma on bardzo duże powinowactwo do ładunku i zabiera ładunek nawet z jonów substancji domieszkującej.

Niestety, jak na razie nie ma danych na temat, ile dzięki temu urządzeniu wykryto nie tylko dilerów, ale też przemytników. Nie wiadomo na ile informacje nt. szlaków przemytników narkotyków przez Polskę są aktualne, bowiem cały czas trwa 'wojna' przemytników i strażników o to, kto kogo przechrzty!

Narkotyki i substancje psychoaktywne, w tym nowe syntetyczne opioidy, kannabinoidy i katynony, powodują w Europie szereg poważnych problemów zdrowotnych. Wśród substancji psychoaktywnych wyodrębniono dodatkową grupę tzw. 'środków zastępczych', które w języku potocznym zyskały miano 'dopalaczy' [40]. Są to zazwyczaj syntetyczne analogi znanych narkotyków, produkowane w nielegalnych laboratoriach chemicznych, celowo wprowadzane do obrotu jako specyfiki do użytku rekreacyjnego, rozpowszechniane przy wykorzystaniu niedoskonałości przepisów o kontrolowaniu substancji odurzających [41]. Już w 2009 r. zażywanie tych środków zostało uznane za rozwijające się zagrożenie dla zdrowia publicznego [42]. Dopalacze, wbrew rozpowszechnionej opinii, nie stanowią łagodniejszej wersji narkotyków. Przeciwnie – niejednokrotnie działają silniej, a przez to są bardziej niebezpieczne dla zdrowia i życia ludzi. Biznesowi dopalaczy wiele zawdzięcza podziemie, które spowodowało, że więcej ludzi zaczęło brać narkotyki. Podziemie narkotykowe nie jest konkurencją dla mafii, lecz może być jeszcze jednym miejscem do zainwestowania. Chęć zysku powoduje, że każdy dealer narkotyków zrobi wszystko, aby sprzedawany 'towar' przyniósł jak największe dochody, nie bacząc na skutki uboczne jego oddziaływania. Z tego powodu zmienia się znacząco, jakość narkotyków występujących na krajowym rynku, która różni się od tej sprzed kilkunastu lat [43].

Obecnie już na etapie produkcji do narkotyków dodawane są różne substancje, głównie w celu zwiększenia masy. Do amfetaminy dodawane są m.in. substancje obojętne, np. glukoza lub popularna wśród osób uprawiających sporty siłowe – kreatyna. Podyktowane jest to chęcią zwielokrotnienia zysku z nielegalnego handlu [44]. Substancje obojętne osłabiają jednak moc narkotyku, dlatego aby wywołać efekt 'uderzenia', dodaje się środek silniejszy. I w ten sposób powstają różnego rodzaju substancje imitujące działanie narkotyków, które często są silniejsze i bardziej toksyczne od oryginalnych produktów. Przykładem tego może być dodawanie do heroiny substancji mającej silne właściwości toksyczne – strychniny, używanej także jako trucizna na szczury [45].

Obecnie młodzież w naszym kraju ma dostęp do wszystkich narkotyków pojawiających się na świecie, Polskie nastolatki próbują wszystkiego: marihuany, amfetaminy, *ecstasy*. I najchętniej je mieszają. Narkotyki wymknęły się spod kontroli Państwu, terapeutom i samym użytkownikom [46].

Są zażywane głównie w celach towarzyskich, dla lepszego samopoczucia, dla lepszej zabawy, jeśli zaś chodzi o amfetaminę – również w celu poprawienia kondycji psychicznej. Zdaniem terapeutów obecna popularność marihuany na młodzieżowych imprezach jest dokładnie tym samym, czym przed laty było tanie

wino: 'Zamiast zwyczajnego pijaństwa – zwyczajna narkomania' [47].

Każde doświadczenie z narkotykami ma wpływ na człowieka, a często decyduje o jego dalszym życiu i funkcjonowaniu fizycznym czy społecznym [48].

Jeśli 100% przemytników narkotyków byłyby w stanie wyłapywać służby, to oczywistym jest, że w takiej tylko sytuacji ustałyby próby przemytu. Dopóki tak nie jest, to przemyt będzie nadal trwał.

Rezultaty zwalczania przestępczości narkotykowej nie są zbyt zadowalające, pomimo tego, że handlarze narkotyków są głównym obiektem zainteresowania organów ścigania w wielu krajach. Przyczyną małej skuteczności jest fakt, że narkotyki są towarem, na który jest dość duże zapotrzebowanie, a ceny ze względu na duże ryzyko związane z dostarczaniem są wysokie.

Jeśli chodzi o przestępczość narkotykową, to można zauważyć tendencję wzrostową. Nie ulega wątpliwości fakt, że skala zażywania narkotyków jest poważna, tak w wymiarze społecznym, prawnym, zdrowotnym, jak i moralnym. Narkotyki, to jedno z największych zagrożeń rozwoju społeczeństwa, eliminujące z normalnego życia miliony młodych ludzi, a jednocześnie jest to jedna z najbardziej dochodowych dziedzin przestępczej działalności. Na sprzedaży narkotyków zarabiają wszyscy zaangażowani w ten proceder, począwszy od producenta, przez hurtownika, przemytnika do dealera, który jednocześnie może być konsumentem. Dilerzy coraz częściej traktują sprzedaż narkotyków jako kluczowe źródło utrzymania [49].

Rynek narkotykowy w Polsce upodabnia się do rynku narkotykowego w Europie Zachodniej. Polska nie jest już tylko państwem tranzytowym dla przemytu środków odurzających, ale również producentem (amfetamina) i poważnym klientem. Turystyka narkotykowa jest zjawiskiem mało eksplorowanym i mało popularnym wśród przedstawicieli świata nauki, a publikacje dotyczące tej odmiany podróżowania stanowią zbiór nielicznych opracowań. Pomimo rosnącej liczby osób korzystających z narkotyków podczas podejmowanych podróży, ten rodzaj turystyki jest wciąż postrzegany jako zjawisko marginalne i trudne do zaprezentowania [50].

Eric Cohen dokonując typologii turystów wyróżnił cztery role społeczne i odpowiadające tymże rolom cztery typy turystów. Dwie pierwsze, to role zinstytucjonalizowane, określające zachowania turystów ukształtowane przez instytucje: biura podróży, hotele, przewoźników itp. Dwie kolejne, to role niezinstytucjonalizowane, nieograniczone wymogami jakichkolwiek instytucji. Pośród tych ról wyodrębnił odkrywców (*explorers*) – osoby organizujące sobie podróż na

własną rękę, próbujące w miarę możliwości, poruszać się poza utartymi szlakami turystycznymi oraz tzw. dryfujących (*drifters*) – jednostki zupełnie rezygnujące z turystycznej infrastruktury i wszelkich form organizacyjnych, podróżujące autostopem, nocujące m.in. na plaży, ławkach parkowych lub podejmujące próby życia wśród odwiedzanej społeczności [51]. Turystykę narkotykową podejmują zarówno osoby młode – w wieku 19-32 lat, jak i osoby powyżej 70 r.ż. [52]. Badacze z EMCDDA wskazują, że zażywanie środków odurzających jest zachowaniem najczęściej identyfikowanym wśród turystów w przedziale wiekowym 16-35 lat [53]. Ponadto narkoturyści, to najczęściej osoby niezależne od narkotyków, uczące się bądź pracujące, posiadające dochody umożliwiające podejmowanie podróży do innych krajów, jednostki zintegrowane społecznie, realizujące się w pełnieniu podstawowych ról i zadań życiowych, sięgające po narkotyki niemal wyłącznie podczas wyjazdów wakacyjnych [54]. Podróże noszące miano turystyki narkotykowej zostały zapoczątkowane w latach 60. XX w. przez północnoamerykańskich i zachodnioeuropejskich hipisów poszukujących narkotycznych doznań w regionach zasobnych w poszukiwane substancje [55].

Jednym z najbardziej zyskownych źródeł finansowania terroryzmu jest produkcja, przemyt i handel narkotykami. W pozyskiwaniu środków finansowych umacnia się obecnie zjawisko współpracy organizacji terrorystycznych z zorganizowanymi grupami przestępczymi. Dotyczy to zwłaszcza nielegalnego obrotu środkami odurzającymi, który przynosi największe dochody [56].

Narkotyki grają pierwsze skrzypce podczas współczesnej wojny. Uśmierzają ból, poprawiają wytrzymałość i odpędzają zmęczenie, do tego zmniejszają zahamowania. Rüdiger Lohlker, profesor islamistyki na Uniwersytecie w Wiedniu mówi: „Nie dziwi mnie, że te substancje wykorzystuje się w napiętych sytuacjach. Wystarczy przypomnieć sobie doniesienia o snajperach z Libanu czy Bośni. Interpretacja Islamu przez ISIS nie jest szczególnie ścisła, a raczej wybiórczo dopasowana do sytuacji. W tym przypadku celem zażywania narkotyków nie jest osiągnięcie haju, a polepszenie koncentracji i wydajności” [57].

Bestialstwo islamskich terrorystów może być nie tylko efektem ideologicznego radykalizmu, ale również narkotykowego odurzenia. Okazuje się, że 'święta wojna' napędzana jest przez produkowane na masową skalę substancje psychotropowe [58].

Zagrożenie ze strony narkotyków na świecie nie maleje, jest stale obecne i wymaga permanentnego podejścia. Scena narkotykowa ulega szybkim zmianom, konieczne jest monitorowanie zjawisk z nią związanych, w szczególności ocena rozmiarów używania substancji psychoaktywnych. Obecnie narkotyki

i substancje psychoaktywne są problemem ogólnostanowowym. Liczba osób uzależnionych systematycznie wzrasta, a wszelkie sankcje karne nie są do końca skuteczne. Z całą pewnością zjawisko ewoluować będzie nadal. Zachodzące przemiany zdecydowanie należy poddawać regularnym obserwacjom. Zasadnym jest prowadzenie badań empirycznych określających zasięg zażywania narkotyków, stałe monitorowanie zachodzących zmian oraz udostępnienie rzetelnej

lektury, która zarówno nie będzie „straszyć” konsekwencjami sięgania po tego typu środki, jak również zachęcać do korzystania z ich właściwości [59].

Źródło finansowania: Praca nie jest finansowana z żadnego źródła.

Konflikt interesów: Autorzy deklarują brak konfliktu interesów.

Piśmiennictwo / References

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. 2005 nr 179, poz. 1485).
2. EMCDDA. Europejski raport narkotykowy 2013: Tendencje i osiągnięcia. Urząd Publikacji UE, Luksemburg 2013. http://www.emcdda.europa.eu/attachelements.cfm/att_213154_PL_TDAT13001PLN2_rev.pdf (05.11.2017).
3. EMCDDA. Europejski raport narkotykowy 2014: Tendencje i osiągnięcia. Urząd Publikacji UE, Luksemburg 2014. <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/963/TDAT14001PLN.pdf> (05.11.2017).
4. EMCDDA. Europejski raport narkotykowy 2015: Tendencje i osiągnięcia. Urząd Publikacji UE, Luksemburg 2015. http://www.emcdda.europa.eu/attachelements.cfm/att_239505_PL_TDAT15001PLN.pdf (05.11.2017).
5. EMCDDA. Europejski raport narkotykowy 2016: Tendencje i osiągnięcia. Urząd Publikacji UE, Luksemburg 2016. <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2637/TDAT16001PLN.pdf> (05.11.2017).
6. EMCDDA. Europejski raport narkotykowy 2017: Tendencje i osiągnięcia. Urząd Publikacji UE, Luksemburg 2017. <http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/4541/TDAT17001PLN.pdf> (05.11.2017).
7. Białas T, Barczuk-Matuszewska K, Posobkiewicz M i wsp. Nowe narkotyki w Polsce – najnowsze trendy na podstawie danych Państwowej Inspekcji Sanitarnej w latach 2015-2016. *Hygeia Public Health* 2017, 52(4): 343-351.
8. Szukalski B. Ecstasy (MDMA) i metamfetamina. *Alkoholizm i Narkomania* 1999, 12(4): 473-501.
9. Terapia Nałęczow. Środki psychoaktywne. <https://terapia.naleczow.pl/strona,środki-psychoaktywne> (05.11.2017).
10. Świętokrzyskie Centrum Psychiatrii w Morawicy. Objawy uzależnienia od alkoholu. <http://morawica.com.pl/alkohol/objawy-uzaleznienia> (05.11.2017).
11. Sierosławski J. Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną – wynika badania ESPAD. *Serwis Inf Narkom* 2012, 57(1): 35-39.
12. Sierosławski J. Używanie narkotyków przez polską młodzież – badanie ESPAD 2015. <http://www.narkomania.org.pl/czytelnia/badania-raporty/uzywanie-narkotykow-przez-młodzież/> (05.11.2017).
13. PSSE w Bartoszycach. Negatywny wpływ substancji psychoaktywnych. *Goniec bartoszycki*.pl 08.09.2016. <http://bartoszyce.wm.pl/382190,Negatywny-wplyw-substancji-psychoaktywnych.html#axzz55IdaLDcs> (05.11.2017).
14. Dopalacze jak narkotyki? Nowe przepisy UE. <http://zdrowie.radiozet.pl/Leki/Substancje-psychoaktywne-w-dopalaczach-jak-narkotyki-Nowe-przepisy-UE> (05.11.2017).
15. European Union Drugs Strategy 2013-2020. Office of the European Union, Luxembourg 2013. http://www.consilium.europa.eu/media/30727/drugs-strategy-2013_content.pdf (05.11.2017).
16. MSWiA. Zwalczenie przestępczości zorganizowanej oraz walka z terroryzmem. <https://mswia.gov.pl/pl/wspolpracamiedzynarod/wspolpraca-w-ramach-ue/13062,Zwalczenie-przestepczosci-zorganizowanej-oraz-walka-z-terroryzmem.html> (05.11.2017).
17. Jędruszek Ł. Polska Prezydencja w Radzie UE – Aktywności w zakresie przeciwdziałania narkotykom i narkomanii. *Serwis Informacyjny Narkomania* 2012, 57(1): 7-9.
18. MSWiA. Rada UE przyjęła Europejski pakt przeciwko narkotykom syntetycznym. <https://www.mswia.gov.pl/pl/polska-prezydencja-w-r/aktualnosci/9470,Rada-UE-przyjela-Europejski-pakt-przeciwko-narkotykom-syntetycznym.html> (05.11.2017).
19. Komisja Europejska. Komunikat Komisji do parlamentu Europejskiego i Rady Na rzecz bardziej zdecydowanej reakcji Europy na problem narkotyków. Bruksela 25.10.2011. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52011DC0689> (05.11.2017).
20. Rada Europejska, Rada UE. Rada i Parlament uzgodniły mechanizm lepszej ochrony Europejczyków przed nowymi substancjami psychoaktywnymi. <http://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2017/05/29/psychoactive-substances/> (05.11.2017).
21. Komisja Europejska – Komunikat prasowy. Nowe sprawozdanie ujawnia złożony wpływ rynków narkotykowych w UE na społeczeństwo. Bruksela, 5 kwietnia 2016 r. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1241_pl.pdf (05.11.2017).
22. ngo.pl. Rynek narkotykowy w UE. <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/1908568.html> (05.11.2017).
23. Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii. Raport o ryku narkotykowym w UE 2016: Przegląd strategiczny. EMCDDA-EUROPOL, Urząd Publikacji UE, Luksemburg 2016. http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2374/EU%20Drug%20Markets_Strategic%20Overview%20PL_web.pdf (05.11.2017).
24. Malczewski A. Nielegalny rynek oraz redukcja podaży na narkotyki. Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii – Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2010. http://www.cinn.gov.pl/portal?id=15&res_id=258540 (05.11.2017).
25. DW Made for minds. Pomysłowość przemytników narkotyków nie zna granic. <http://www.dw.com/pl/pomysłowość-przemytników-narkotyków-nie-zna-granic/a-16914676> (05.11.2017).

26. Joe Monster. Oryginalne pomysły narkotykowych przemytników. <http://joemonster.org/art/15481> (05.11.2017).
27. Gazeta Lubuska. „Odlotowe” pomysły przemytników. <http://www.gazetalubuska.pl/wiadomosci/art/7891024,odlotowe-pomysly-przemytnikow,id,t.html> (05.11.2017).
28. RMF24. Rekordowa próba przemytu kokainy na lotnisku Chopina. http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-warszawa-rekordowa-proba-przemytu-kokainy-na-lotnisku-chopin,nId,2420562#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=firefox (05.11.2017).
29. Wprost. Przemycali narkotyki samolotem. Wpadli na lotnisku w Szwecji. <https://www.wprost.pl/kraj/535082/przemycali-narkotyki-samolotem-wpadli-na-lotnisku-w-szwecji.html> (05.11.2017).
30. Na:temat. 47,5 kilograma kokainy na Okęciu. Największy przemyt w historii lotniczego ruchu pasażerskiego. <http://natemat.pl/39993,47-5-kilograma-kokainy-na-okeciu-najwiekszy-przemyt-w-historii-lotniczego-ruchu-pasazerskiego> (05.11.2017).
31. DW Made for minds. Piersi pełne kokainy. Spektakularne zatrzymanie na lotnisku we Frankurcie. <http://www.dw.com/pl/piersi-pe%C5%82ne-kokainy-spektakularne-zatrzymanie-na-lotnisku-we-frankurcie/a-19104004> (05.11.2017).
32. Wiadomości wp.pl. Dziwne sposoby na przemyt narkotyków. <https://wiadomosci.wp.pl/dziwne-sposoby-na-przemyt-narkotykow-6043596950721665g> (05.11.2017).
33. Fakt24. Tego się nie spodziewał. Podrzućli staruszkowi kokainę do bagażu. <http://www.fakt.pl/wydarzenia/swiat/podrzucili-91-letniemu-australijczykowi-kokaine-dobagazu/g5wwyql> (05.11.2017).
34. TVP info. Stewardzi LOT-u przemycali ekstazy w T-shirtach, a kokainę w puszkach z mlekiem dla niemowląt. <http://www.tvp.info/20251908/stewardzi-lotu-przemycali-ekstazy-w-t-shirtach-a-kokaine-w-puszkach-z-mlekiem-dla-niemowlat> (05.11.2017).
35. WP gadżetomania. 10 najbardziej pomysłowych sposobów na przemyt. <https://gadzetomania.pl/15168,10-najbardziej-pomyslowych-sposobow-na-przemyt,all> (05.11.2017).
36. Onet. Celnicy przechwycili największy w historii przemyt kokainy. <https://warszawa.onet.pl/celnicy-przechwycili-najwiekszy-w-historii-przemyt-kokainy/9qf21> (05.11.2017).
37. InteriaBiznes. Pomysłowość przemytników nie zna granic... <http://biznes.interia.pl/kraj/news/pomyslowosc-przemytnikow-nie-zna-granic,1680543,4200> (05.11.2017).
38. Fakt24. Co za pomysł! Ale grubas! Schował narkotyki w... <http://www.fakt.pl/wydarzenia/swiat/pomyslowy-przemytnik-schowal-narkotyki-w-faldach-tluszczu/yfby096> (05.11.2017).
39. RMF24. Udaremniono przemyt dopalaczy na lotnisku w Pyrzowicach. <http://www.rmfm24.pl/fakty/polska/news-udaremniono-przemyt-dopalaczy-na-lotnisku-w-pyrzowicach,nId,357445> (05.11.2017).
40. Weaver MF, Hopper JA, Gunderson EW. Designer drugs 2015: assessment and management. *Addict Sci Clin Pract* 2015, 10(1): 8.
41. Dias-da-Silva D, Arbo MD, Valente MJ, et al. Hepatotoxicity of piperazine designer drugs: Comparison of different in vitro models. *Toxicol In Vitro* 2015, 29(5): 987-996.
42. Watkins P. No to ‘legal highs’! Tackling new psychoactive substances in Wales. <https://senedresearch.blog/2015/05/12/no-to-legal-highs-tackling-new-psychoactive-substances-in-wales/> (05.11.2017).
43. Komoszewski J. Narkotyki w Internecie. <https://www.wspol.edu.pl/kwartalnikpolicja/index.php/2010-rok/44-policja-42010/158-narkotyki-w-internecie> (05.11.2017).
44. Ile jest narkotyków w narkotykach? <https://hyperreal.info/info/ile-jest-narkotykow-w-narkotykach> (05.11.2017).
45. Wyborcza.pl. Trawka z heroiną? Nie tylko. Dilerzy robią śmiertelne mieszanki ze strychniny. http://zielonagora.wyborcza.pl/zielonagora/1,35182,13564069,Trawka_z_heroina__Nie_tylko__Dilerzy_robia_smiertelne.html (05.11.2017).
46. Newsweek.pl. Narkotykowa Polska. <http://www.newsweek.pl/polska/narkotykowa-polska,106845,1,1.html> (05.11.2017).
47. Knap J. Lato w ekstazie. *Wprost* 2000, 31(922).
48. Macander D. Zadania szkoły w zapobieganiu używania narkotyków przez młodzież. [w:] *Ryzyko używania narkotyków przez młodzież. Poradnik dla pracowników szkół i placówek oświatowych oraz rodziców*. Macander D (red). Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2014: 43.
49. Jędrzejko M. Mamy ok. 8 tys. dilerów. Zarabiają głównie na weekendowych klientach (rozmowa). <http://www.dzienniklodzki.pl/opinie/wywiady/a/mariusz-jedrzejko-mamy-ok-8-tys-dilerow-zarabiaja-glownie-na-weekendowych-klientach-rozmowa,9985545/> (05.11.2017).
50. Hoffmann B. Drug consumption tourism as a social phenomenon. *Trakia J Sci* 2014, 4: 455-460.
51. Cohen E. Toward a sociology of international tourism. *Soc Res* 1972, 39(1): 164-182.
52. Motyka M, Marcinkowski JT. Nowe metody odurzania się. Cz. III. Roślinne halucynogeny: bielun i ayahuasca. *Probl Hig Epidemiol* 2014, 95(4): 806-815.
53. EMCDDA. Travel and drug use in Europe: a short review. EMCDDA, Lisbon 2012. http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/677/Travel_and_drug_use_394352.pdf (05.11.2017).
54. Grobe A, Lúer J. Drug tourism. [in:] *The Long Tail of Tourism. Holiday Niches and their Impact on Mainstream Tourism*. Paphanassis A (ed). Gabler, Wiesbaden 2011: 137-147.
55. Lubowiecki-Vikuk AP, Paczyńska-Jędrycka M. Współczesne tendencje w rozwoju form rekreacyjnych i turystycznych. Bogucki, Poznań 2010.
56. Wójcik JW. Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu. Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa 2007.
57. Donnerbauer P. Jakich narkotyków używa Państwo Islamskie. <https://www.vice.com/pl/article/7bg93e/dzihad-na-dragach> (05.11.2017).
58. Wawrzyńczak A. Naćpany jak džihadysta. Narkotyki napędzają islamskich terrorystów i ich „świętą wojnę”. <https://wiadomosci.wp.pl/nacpany-jak-dzihadysta-narkotyki-napedzaja-islamskich-terrorystow-i-ich-swietajwojne-6025267887060097a> (05.11.2017).
59. Motyka M. Dynamika zjawiska narkomanii: nowe populacje zażywających narkotyki. *Probl Hig Epidemiol* 2013, 94(3): 435-445.